

90
16 (A,B)

अथ
गदाधरी यन्त्रोपपत्तिः ।

अथ
१॥

(A) 789 Gadadhariantro upatram (B) 804
Gadadharijakod patram .

गदाधरीकोड संबंधरूपावच्छेदकत्वेन निवेशनेनोपपत्तौ विशिष्टद्वयाघटितत्वात् नानातिरिक्तवृत्तिरूपनिवेशनं व्यर्थमिति वाच्यं ॥ पक्षवृत्तिजलमिति निश्चयविशिष्टवन्ध्या
पकीभूताभावप्रतियोगित्वविशिष्टविषयितायाः स्वरूपसंबंधं हेतुनिश्चयत्वेन प्रतिबंधकतया जलत्वविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टनिश्चयनिष्ठवन्ध्यापकी
भूताभावप्रतियोगित्वविशिष्टविषयितायाः स्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्वेन जलत्वविशिष्टवन्ध्यापकीभूताभावप्रतियोगित्वविशिष्टहेतुरूपविशिष्टद्वयाघटित
त्वासाधारण्याव्याप्तिवारणाय तस्य सार्थक्यात् ॥ अथ यादृशविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टयादृशविशिष्टविषयकनिश्चयत्वं प्रवृत्तानुमितिप्रतिबंध
कतायाः स्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्ववदित्येव वक्तव्यं ॥ तत्र तादृशनिश्चयद्वयेऽप्यप्यविषयताश्च न्यत्वमवश्यं देयं ॥ अन्यथा अनतिरिक्तवृत्तित्वकल्पे जातिस्वाद
िजलत्वविशिष्टविषयित्वापकीभूतविषयिताश्च न्यनिश्चयविशिष्टसाधारण्यनिश्चयत्वे स्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्वविरहाना व्याप्तिरिति किमनति
मितावच्छेदकज्ञानेनासत्तज्जतिमद्व्यापकताघटितसंबंधो न वक्ष्यभाववज्जलवद्वयावच्छिष्टघटक इति मन्यते तदाप्यसाधारण्यव्याप्तिवारणायैव
तादृशव्यापकविषयिताश्च न्यत्वं देयं ॥ तावताप्यप्राप्य यद्वाद्यनिवेशनेनानतिरिक्तवृत्तिरूपपक्षया लाघवादिचित्ते देवमपि जलवत्समानकालीनपर्वतो जल
वत्समानकालीनपर्वतकालीने वन्निमान् जलादित्यादौ जलप्रकारकतादृशपक्षनिश्चयविशिष्टजलवत्समानकालीनवन्ध्यापकीभूताभावप्रतिया

१०/१६ (A) अथ - गदाधरीयं कोडपत्रम् ।

१०/१६ (A) श्री ॥ यादृशविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टयादृशविशिष्टविषयकनिश्चयत्वमनुमितिप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तितादृशविशिष्टद्वयाघटि
तत्वमिति ॥ अथ ह्रदत्वविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टवन्ध्याभाववद्द्रादिरूपविशिष्टविषयकनिश्चयत्वस्याप्यनुमितिप्रतिबंधकतानति
रिक्तवृत्तितया तादृशविशिष्टद्वयाघटितत्वाद्बन्धभाववधदादावसंभवः ॥ न च परस्परयादृशविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टविषयकनिश्चय
त्वं मनुमितिप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तितादृशविशिष्टद्वयाघटितत्वं निवेशनीयमिति न दोष इति वाच्यं ॥ तथास्यपि परस्परवन्धभाववद्द्रा
त्विशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टवन्ध्याभाववधदत्वविशिष्टविषयकनिश्चयत्वस्याप्यनुमितिप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तितया तादृशविशिष्टद्वयाघटितत्वं
स्य बाधादौ सत्संभवात् ॥ अत्र तादृशविशिष्टद्वयवृत्तिद्विधावच्छिन्नाभावविवक्षणेन दोषः ॥ भाववान्द्रदइति निश्चयस्य तथाविधैकमात्रविषयताया
लिनिश्चयत्वं प्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तितद्रूपावच्छिन्नविषयित्वस्वावच्छिन्नविषयितोभयश्च न्यप्रतीतिविषयत्वमित्याश्रयणान्न दोष इति वाच्यं ॥ अवृत्त
भावकालीनपर्वतो धूमवान्प्रतियोगित्वानिरूपिते वेच्छेदवेच्छेदकत्वकालीनवन्ध्यादौ पक्षसाधनाप्रसिद्धिघटिते साध्यतावच्छेदकनिष्ठव्यभिचारः ॥ व्याप्ति
द्वारत्वादिति चेन्न ॥ यादृशविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टयादृशविशिष्टविषयकनिश्चयत्वं ज्ञानवैशिष्ट्यावच्छिन्नप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तितादृशवि
शिष्टद्वयाघटितत्वस्य निवेशनीयत्वात् ॥ अथ वन्ध्याभाववज्जलादिमद्भुत्तिजलाभाववधदपक्षकस्य तादृशजलवद्द्रात्मकाश्रयासिध्यादाव
व्याप्तिः ॥ तादृशविशिष्टद्वयाघटितत्वात् ॥ न चाश्रयासिधिविषयकघटकविषयताभिन्नत्वात् तादृशविशिष्टद्वयविषयताया निवच्यमिति वाच्यं ॥ तथा

१३
१०/१६

वन्ध

सतीदृशरीत्यासध्याप्रसिद्धिहेत्वप्रसिद्ध्यादिव्याप्तिभयेन तादृशविषयताघटकमिन्नत्वनिवेशो महागौरवात् । अथकारस्य सप्रतिपक्षमात्रघ
टकविषयताभिन्नत्वनिवेशो नित्याच्च ॥ न च यादृशविशिष्टविषयकनिश्चयत्वं ज्ञानवैशिष्ट्यानविच्छिन्नप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तितादृश
विशिष्टघटकविशिष्टद्वयभिन्नत्वं तादृशविशिष्टद्वये निवेशनीयमिति न दोष इति वाच्यं ॥ तथा सति वन्धभाववज्जलादिमद्वृत्तिजलाभाव
अदपक्षकस्य ले वन्धभाववज्जलादिमत्कालीनजलवध्नादेरपि दोषतापत्तेः ॥ विशिष्टपक्षग्रहविरोधितया तस्याश्रयासिद्धत्वाभावादिति
चेन्न ॥ यादृशविशिष्टविषयकनिश्चयत्वं ज्ञानवैशिष्ट्यानविच्छिन्नप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तितादृशविशिष्टविषयकत्वाघटकत्वस्य
निरुक्तविशिष्टद्वयविषयितायां निवेशनीयत्वात् ॥ एवं च विशिष्टद्वयाघटितत्वरारिरेव संभववारणाय प्रतिबंधकताया ज्ञानवैशिष्ट्यावधि
नत्वमपि नैवेद्यं ॥ वन्धभाववध्नाद्विशिष्टविषयकनिश्चयत्वस्य ज्ञानवैशिष्ट्याविच्छिन्नप्रतिबंधकतावच्छेदकतया तादृशविशिष्टघटकविषयि न
ताया निरुक्तविषयिताभिन्नत्वाभावात् ॥ वस्तुतस्तु ॥ लाघवादिशिष्टया द्वाघटितत्वरारिरे ज्ञानवैशिष्ट्यानविच्छिन्नप्रतिबंधकतावच्छेदकवि
षयताभिन्नत्वं तादृशविशिष्टद्वयविषयितायां निवेशनीयमिति न कोपि दोषः ॥ अत्रेदं बोध्यं ॥ ह्रदो वह्निमान् वह्निमज्जलवत्कालीनजला
भाववध्नादित्योदो वन्धभाववज्जलादिमद्वृत्तिजलवध्नादेर्न व्याप्तिः ॥ अत्र ज्ञानवैशिष्ट्यानविच्छिन्नयधेतुग्रहप्रतिबंधकत्वं तदवच्छेदकविष

ति

अत्र ह्रदो वह्निमान् वह्निमज्जलवत्कालीनजलाभाववध्नादित्योदो साधनाप्रसिद्धिघटजलवध्नादिविषयताभिन्नत्वनिवेशो वन्धभाववज्जलान् ह्रदोपयो
साधनाप्रसिद्ध्याः प्रत्येकलक्ष्यत्वेनैकविशिष्टापरिनिव्याप्तिस्तदनिवेशो वन्धभाववत्कालीनजलवध्नादेर्न व्याप्तिः ॥ अत्र ज्ञानवैशिष्ट्यानविच्छिन्नयधेतुग्रहप्रतिबंधकत्वं तदवच्छेदकविष
यताभिन्नत्वनिवेशो वन्धभाववज्जलादिमद्वृत्तिजलवध्नादेर्न व्याप्तिः ॥ अत्र ज्ञानवैशिष्ट्यानविच्छिन्नयधेतुग्रहप्रतिबंधकत्वं तदवच्छेदकविष

यताभिन्नं यन्निरुक्तविषयत्वं तच्छून्यप्रतीतिविषयत्वस्य तादृशविशिष्टसत्त्वात् ॥ न च तत्र तादृशविशिष्टांतरं यज्जलवध्नादितद्वृत्तितादेव
नातिव्याप्तिरिति वाच्यं ॥ विशेषणवद्वादि संग्रहाय वक्ष्यमाणयत्किंचित्प्रतिबंधकताघटितस्य विशिष्टांतराघटितत्वस्य सत्त्वात् तत्रातिव्याप्तिर्दु
वारत्वात् ॥ तानवैशिष्ट्यावच्छिन्नप्रतिबंधकतामादौ येव विशिष्टांतराघटितत्वसंभवात् ॥ तस्मादाश्रयासिद्ध्यादिविषयित्वाघटितत्वमेव विशि
ष्टविशिष्टद्वयाविषयितायां जगत्यां निवेशनीयं ॥ अथ यादृशविष्टविषयकनिश्चयत्वं नुमिति प्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तितादृशविशिष्टाघटितत्वमेव निवेशयता
किं विशिष्टद्वयाघटितत्वनिवेशो नैवेद्यत्वं ॥ अत्र केचित् ॥ तानवैशिष्ट्यावच्छिन्नप्रतिबंधकतालाभाय तादृशद्वयाभिधानं ॥ परंतु यादृशपदेन वन्धभाव
वज्जलादिमद्वृत्तिजलवध्नादेरिव वन्धभाववज्जलवत्कालीनजलवध्नादेरपि उपादेयतया तादृशज्ञानेन तद्विशिष्टाघटितत्वमेव पश्यतद्वृत्त
विशिष्टद्वयमुपादाय तादृशविशिष्टपदार्थवारणमेव संभ्यागति लाघवेन तथोक्तिः ॥ न च तादृशविष्टद्वयाघटितत्वकल्पेऽपि वन्धभाववज्जलादिम
त्वरूपविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टकालीनत्वविशिष्टजलवध्नादि तादृशविशिष्टविषयकनिश्चयत्वादेरपि तादृशप्रतिबंधकतावच्छेदकतया तादृश
तादृशविशिष्टद्वयाघटितत्वनिवेशो द्वाोरपि नैवेद्यत्वं ॥ यादृशविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टयादृशविशिष्टविषयकनिश्चयत्वावच्छिन्नप्रतिबंधक
तायास्तद्वृत्तत्वात् ॥ वन्धभाववज्जलवन्निश्चयविशिष्टकालीनत्वविशिष्टजलवध्नादिनिश्चयत्वेनातिप्रतिबंधकतया तादृशस्वरूपस्यापादाना
संभवात् ॥ न च यादृशविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टनिश्चयवृत्तिविशिष्टयादृशविशिष्टविषयिता सामान्येऽनुमिति प्रतिबंधकतायाः स्वरूप

90
16(A)

व्याप्तिः नवापूर्वोक्ता साधारण्यघटितविशिष्टद्वयघटितेऽतिव्याप्तिः ॥ तस्य विशिष्टस्य विशिष्टान्तरेण तादृश प्रतियोगित्वं जलरूपेण घटितत्वादिति ॥ तदपि न ॥ वन्द्य
भाववधदादा व्याप्तिः ॥ अभाववान्वन्धभाववान् अभाववांश्च ददति ज्ञाननिविष्टविषयित्वे ज्ञानवैशिष्ट्यावच्छिन्नप्रतिबंधकतावच्छेदकत्वासाधारण्यविषय
ताभिन्नत्वयोः सत्त्वान् ॥ यद्विज्ञानवैशिष्ट्यावच्छिन्नप्रतिबंधकतानिरूपितत्वासाधारण्यविषयित्वात् तत्त्वोभयाभाववत्प्रतिबंधकतावच्छेदकतावन् यद्
वावच्छिन्नविषयितासामान्यं तदप्येवं वक्तव्यमिति चेत् ॥ तदपि बन्धव्यापकीभूताभावप्रतियोगिजलत्वेऽतिव्याप्तिः ॥ तादृशविशिष्टान्तरेण घटितत्वात् ॥ असाधारण्यमात्रस्य तत्त्वप्रतिबंधकताघटिततादृशत्वाभावात् ॥ यद्विज्ञाना
नस्य ज्ञानवैशिष्ट्यावच्छिन्नप्रतिबंधकतानिरूपितत्वासाधारण्यविषयित्वात् तत्त्वोभयाभाववदवच्छेदकस्य जलरूपेण तादृशजलविषयित्वे सत्त्वान् ॥ अलच्छिन्नवन्ध
व्यापकीभूताभावप्रतियोगिजलत्वेऽतिव्याप्तिः ॥ तादृशविशिष्टान्तरेण घटितत्वात् ॥ असाधारण्यमात्रस्य तत्त्वप्रतिबंधकताघटिततादृशत्वाभावात् ॥ यद्विज्ञाना
धारण्यविषयित्वे तत्रासाधारण्यत्वातिरिक्तप्रकारत्वानिरूपितत्वं विषयितायां निवेश्यते तदोस्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्वकल्पेऽपि संभवतीति ध्येयं ॥ श्री
स्वावच्छिन्नविषयकत्वावच्छिन्नप्रतिबंधकतासामान्यावच्छेदकीभूतयत्किंचिद्विषयित्वं यादृशयादृशधर्मो वच्छिन्नानिरूपिततादृशतादृशधर्मो
वच्छिन्नाविषयक प्रतीतिविषयतावच्छेदकं यत्त्वं तद्वच्छिन्नत्वमेव समुद्दिता इति कल्पे बाधविशिष्टव्यभिचारत्वावच्छिन्नविषयकत्वावच्छिन्नप्र
तिबंधकतासामान्यावच्छेदकीभूतनवाधादिप्रत्येकधर्मवच्छिन्नविषयकत्वं अपितु बाधविशिष्टव्यभिचारविषयित्वं तन्नाधाविशिष्टव्यभि
चारत्वावच्छिन्नानिरूपितमिति बाधविशिष्टव्यभिचार इति व्याप्तिरुक्ता ॥ अथ कथं सा संगते ॥ तथा हि ॥ बाधविशिष्टव्यभिचारत्वावच्छिन्नविषय
कत्वावच्छिन्नप्रतिबंधकतासामान्यावच्छेदकीभूतयत्किंचिद्विषयित्वं न व्यभिचारविशिष्टबाधत्वावच्छिन्नविषयित्वं तस्य बाधविशिष्टव्यभि

॥ गदाधरी यं ओष्ठपत्रम् ॥

गिहत्तानि श्वयत्वेन प्रतिबंधकतया तत्र साधारण्यं जलवत्समानकालीनपर्वतकालीनवन्धव्यापकीभूताभावप्रतियोगिहेतुरूपेऽव्याप्तेः ॥ तत्र तादृशपक्ष
रूपतो दृशा साधारण्यरूपद्वयघटितत्वात् अतो नानातिरिक्तवृत्तिस्त्वनिवेदानमिति ॥ अत्रेदं बोध्यं ॥ यादृशविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टस्वविष
यताश्च न्ययादृशविशिष्टविषयकनिश्चयत्वे मनुमिति प्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तितादृशविशिष्टद्वयाघटितत्वनिवेदाने वदन्तविशिष्टविषयकनिश्च
यविशिष्टवन्धभाववधदत्तविशिष्टविषयकनिश्चयमादाय नासंभवः ॥ एवं च मेयत्वाविशिष्टवन्धभाववधदत्तविशिष्टविषयकनिश्चयविशिष्टवन्धभाववत्
दत्तविशिष्टविषयकनिश्चयत्वमादाय प्रमेयत्वाविशिष्टवन्धभाववत्त्रदादावतिव्याप्तिवारणसंभवाव व्यर्थं स्वतंत्रतादृशविशिष्टांतराघटितत्वेन ॥ न च विज्ञा
पगुणवद्वृत्तात्मकाश्रयासित्याव व्याप्तिः ॥ विशेषगुणवद्वृत्तिविषयकनिश्चयविशिष्टस्य विशेषगुणवद्वृत्तिविषयताश्च न्यगुणवद्वृत्तिविषयकनिश्चयस्यानु
मितिप्रतिबंधकतया तादृशविशिष्टद्वयघटितत्वादिति वाच्यं ॥ तन्मतेऽपि तस्य तादृशविशिष्टांतराघटितत्वरक्षणाय यत्किंचिद्विषयप्रतिबंधकतामादाय लक्षणसम
न्वयेन एतन्मतेऽप्याश्रयासिद्धिज्ञानत्वावच्छिन्नप्रतिबंधकत्वेऽप्येव विशिष्टद्वयाघटितत्वरूपे प्रविष्टतया व्याप्त्यसंभवाद ॥ अथैतन्मतेऽप्येव तत्त्वानि तादृशसा
धारण्यानुरोधेन यादृशविशिष्टविषयकत्वस्य व्यापकप्रकृतानुमित्वप्रतिबंधकत्वपक्षधर्मताज्ञानकालीनत्वोभयाभावः ॥ तादृशत्वेन विशेष्यदत्ते विवक्षिते दूरे
वन्धमात्रजलादित्यादौ जलव्यापकवन्धभावेऽतिव्याप्तिः ॥ तादृशविशिष्टविषयकत्वस्य प्रकृतानुमित्वप्रतिबंधकत्वपक्षधर्मताज्ञानकालीनत्वोभयाभावसत्ता
दितित्वेन ॥ एतन्मतेऽपि व्यापकीभूताभावप्रतियोगिजलादेरिव जलव्यापकवन्धभावस्याप्यसाधारण्यरूपताया न द्वाचार्येण स्वयमेव व्यवस्थापितत्वा

स्वव्यापकत्वस्वाभाववद्वनित्तेभ्यः संबंधेन प्रकृतानुमितिप्रतिबंधकताविशिष्टान्यसंव्यापकप्रतिबंधकतायां देयमिति भावः ॥ १॥ आत्मा एव चतुर्थपक्षस्थितीपोज्ञेयः ॥

गदाधरीक्रोड त ॥ अथैवं जलावच्छिन्नधर्मवन्निबुद्धिं प्रतिजलत्वावच्छिन्नधर्मवन्त्यभावव्याप्यज्ञानस्य प्रतिबंधकतायाः परामर्शग्रंथे भट्टाचार्येण स्वयं व्यवस्थापितत्वात् ॥ जलवान्नवन्निभात्तद्वत्तत्वाद्वा न्निभावव्याप्यत्वं विशिष्टजलेऽतिव्याप्तिः तस्य पक्षताघटितत्वेन सत्प्रतिपक्षतासंभवादिदित्येन्न ॥ पक्षसाध्यग्रहाविरोधित्वसतिविशिष्टपक्षसाध्यग्रहाविरोधित्वरूपबाधविभाजकस्य तत्र सत्त्वेन बाधमध्ये तस्यां तर्भावं संभवात् ॥ तदनेन तर्भावे तत्प्रतिबंधकत्वभेदस्य सामान्यलक्षणे विशेषलक्षणचिन्नेवेशनीयत्वात् ॥ अथ वमप्यभावो वन्निभात्तमेयत्वादिसंयोगेन वन्नेः साध्यतायां वन्त्यभाववद्वा न्निमत्त्वरूपविशिष्टेऽतिव्याप्तिः ॥ प्रतियोगितासंबन्धेन वन्त्यवच्छेदेन वन्त्यभावनिश्चयकालीनस्याभावत्वावच्छिन्ने प्रतियोगितासंसर्गेण वन्निप्रकारकनिश्चयस्याभावत्वविशिष्टविशेष्यकवन्निबुद्धिं प्रतिप्रतिबंधकत्वात् ॥ तत्र लाघवेन वन्त्यभावनिश्चयत्वेनैव प्रतिबंधकत्वं ननु तादृशनिश्चयविशिष्टनिश्चयत्वेन वन्त्यवच्छेदेन वन्त्यभावनिश्चये प्रतियोगितासंबन्धे माभावेपि वन्निनिश्चयत्वसत्त्वात् ॥ इति चेन्न ॥ तत्रापि बाधविभाजकस्य सत्त्वेन बाधत्वात् ॥ अलक्ष्यत्वेन तत्प्रतिबंधकताभेदस्यापि निवेश्यत्वात् ॥ अत्र केचित्तु ॥ अप्रामाण्यज्ञानस्य अननुगतत्वं न तत्तदप्रामाण्यज्ञानाभाववन्निवेशनीयः ॥ तथा च वन्त्यभाववज्जलादिमत्पदार्थाप्राप्ताप्राण्यज्ञानस्यानिवेशनीयत्वात् ॥ न च तादृशविशिष्टेऽतिव्याप्तिः ॥ तद्विषयकत्वस्य प्रतिबंधकताशून्ये तदप्रामाण्यज्ञानकालीने सत्त्वात् ॥ इति न तादृशविशिष्टद्वयाघटितत्वं निवेश इति ॥ न च यादृशस्थलेऽप्रामाण्यज्ञानं कदापि न जातं तत्रैव दोष इति वा मात्पर्येति

तिव्याच्यं ॥ तादृशस्थलेमानाभाव इति वदन्ति ॥ तदपि न ॥ वन्ध्यभाववज्जलादिमहत्तिजलवध्वदरूपाश्रयारिधिसंयुहायतनत्वस्यार्थीया प्रामाण्यग्रहनिवेशेन तत्रैव वन्ध्यभाववज्जलादिमहत्कालीनजलवध्वदे आश्रयासिध्यनात्मके दोषपरिहारः ॥ यदि ज्ञानवैशिष्ट्यावच्छिन्नत्वासाधारण्यविषयकत्वानवच्छिन्नत्वोभयाभाववदनुमितिप्रतिबंधकतावच्छेदकं यदूपावच्छिन्नविषयकत्वं तदूपावच्छिन्नोदोष इति सामंजस्ये किं विशिष्टद्वयाघटितत्वेनेति ॥ तन्न साधु ॥ तत्र यद्यनुमितिप्रतिबंधकतावच्छेदकत्वरूपसंबंधरूपं तदा हेतुमत्पक्षे ॥ तिव्याप्तिः ॥ तादृशोभयाभाववदसाधारण्यप्रतिबंधकतायाः स्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्वस्य हेतुमत्पक्षविषयितायां सत्त्वान् ॥ यदि चानतिरिक्तवृत्तित्वनिवेशेन जलवध्वमज्जलादिसादोतादात्म्येन हेतौ वन्ध्यभाववद्विध्यापकीभूताभावप्रतियोगित्वस्तत्तद्वृत्तित्वादृशप्रतियोगित्वस्तत्तद्वज्जलरूपे ॥ साधारण्यघटिते तादृशविशिष्टानुराधित्वे अतिव्याप्तिरिति विशिष्टद्वयाघटितत्वे निवेशनभावश्यकं ॥ एतेन पक्षधर्मिकहेतुमत्ताज्ञानं भिन्नज्ञानवैशिष्ट्यानवच्छिन्नप्रतिबंधकतानिवेशनमपि न साधु ॥ तत्रापि स्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्वनिवेशे हेतुमत्पक्षे तिव्याप्तिः ॥ अनतिरिक्तवृत्तित्वनिवेशे वन्ध्यभाववज्जलादिमहत्तिजलवध्वदे ॥ तिव्याप्तिः ॥ जलहेतुकरस्थले जलवध्वदविषयकनिश्चयावशिष्टवन्ध्यभाववज्जलवद्विषयकनिश्चयत्वविच्छिन्नप्रतिबंधकतायास्तादृशज्ञानं भिन्नज्ञानवैशिष्ट्यानवच्छिन्नतया तदतिरिक्तवृत्तित्वस्य तादृशविशिष्टविषयितायां सत्त्वान् ॥ यदपि ज्ञानवैशिष्ट्यानवच्छिन्नप्रतिबंधकतावच्छेदकत्वासाधारण्यविषयिताभिन्नत्वोभयाभाववददूपावच्छिन्नविषयितासामान्यं प्रकृतानुमितिप्रतिबंधकतायाः स्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्ववत् तदूपावत्त्ववक्तव्यं ॥ तथा च हेतुमत्पक्षेनाति

गदाधरीसामा विशेष्यताशून्यत्वान्तरिति वाच्यं ॥ वन्द्यभाववत्त्ववन्निष्ठविशेष्यताचस्यतादृशानया तद्वच्छिन्नमुख्यविशेष्यताशून्यत्वस्यतादृश
 ज्ञानेऽसत्त्वात् ॥ वस्तुनस्तु ॥ यद्वापावच्छिन्नमुख्यविशेष्यविषयितात्वनिवेशे संसर्गादिनिवेशेन प्रयोजनान्तरविशेष्यतासामान्य
 पदेनैव वारणान् यथा सन्निवेशे वैयर्थ्याभावादिति ॥ यदिच यद्वापावच्छिन्नविषयितात्ववच्छिन्ननिरूपितयद्वापावच्छिन्न
 विषयितात्वं यादृशविशिष्टविषयकत्वसमानाधिकरणाभावप्रतियोगितावच्छेदकतद्वापावच्छिन्नविषयितात्ववच्छिन्ननिरूपित
 तत्त्वं तद्वापावच्छिन्नविषयितात्ववच्छिन्नाभावनिवेशान्न दोषः ॥ तत्र वन्द्यभाववत्त्ववच्छिन्नविषयितात्ववच्छिन्ननिरूपित
 तत्त्वं न ह दोषवन्त्यभाववन्निरूपितज्ञानीयाभावत्वावच्छिन्नविषयितायां किन्तु अभाववान्वन्द्यभाववानिति ज्ञान एव सु
 च्यते तदेदृशरित्या गोत्वाभावात् नान्तिव्याप्तिः ॥ तत्र गोत्वाभावत्वावच्छिन्नविषयितात्ववच्छिन्ननिरूपितगोत्वत्वा
 वच्छिन्नविषयितात्वस्य गोत्वाभावे गोत्ववानिति ज्ञानीयगोत्वत्वावच्छिन्नविषयितायामेव सत्त्वात् सामान्यपदेनैति ध्येयं ॥ २

१०
 १६ (१३)

१०
 १६ (१३)

श्रीरामचन्द्राय नमः ॥

कोड

नी

श्री ॥ अथ यद्वापावच्छिन्नविषयितासामान्यमनुमितिप्रतिबंधकतावच्छेदकमित्यत्र सामान्यपदं व्यर्थं ॥ इदो वन्द्यभाववानि सा
 हि ज्ञानीय इदं चो वच्छिन्नयत्किंचिद्विषयितायाः स्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्वेपित ज्ञानस्य इदं चो विशिष्टविषयकत्वसमा
 नाधिकरणाभावप्रतियोगितावच्छेदकं यद्वन्द्यभावत्वावच्छिन्नविषयितात्वं तद्वापावच्छिन्नविषयिताशून्यत्वाभावादनित्या
 निवारणान् ॥ इदं इत्यकारकज्ञानीयविषयितायाश्च स्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्वविरहान् ॥ नचात्र कल्मेतादृशा व्या
 पकविषयिताशून्यत्वं न निविष्टं ॥ वन्द्यभाववत्त्वानिमत्त्वावच्छिन्नविषयिताया अपि स्वरूपसंबंधरूपावच्छेदकत्वा ज्ञानि
 मान्वन्द्यभाववानि सादिज्ञानकालीनस्य ज्ञानिमान् इदं ज्ञानस्य इदं वन्द्यमनुमितिप्रतिबंधकत्वादिति वाच्यं ॥ तावता
 पि इदं च सामानाधिकरण्येन वन्द्यभावस्य दोषनानुपपत्तेः ॥ ज्ञानिसामानाधिकरण्येन वन्द्यभावविषयितायाः स्वरूपसंब
 धरूपावच्छेदकत्वविरहेण तादृशा व्यापकविषयितास्तु शून्यत्वदत्तसार्थक्यान् ॥ नच संयोगः संयोगाभाववानि सा
 दो संयोगः संयोगवानिति भ्रमात्मकबाधज्ञानविषयेऽतिव्याप्तिः ॥ अत्र संयोगत्वावच्छिन्नविषयितात्वस्य किंचिद्विषयितादिति
 वाच्यं ॥ संयोगत्वविशिष्टविषयकत्वसमानाधिकरणाभावप्रतियोगितावच्छेदकत्वाभावात् ॥ तादृशरूपावच्छिन्नविषयिता

१०
 १६
 (६)

याः भ्रमात्मकज्ञाने सत्त्वस्याकिं चित्करत्वादिनिवाच्यं ॥ संयोगावच्छिन्नविषयितात्वस्य तादृशानपातादृशविषयिताग्रन्यत्वस्य
 संयोगः संयोगवानिति भ्रमेऽसत्त्वादिति चेन्न ॥ गोत्वाभावो गोत्वभाववानित्यादौ गोत्वाभावो गोत्ववानिति बाधभ्रमविषये गोत्वाभा
 वेति व्याप्तिः ॥ तत्र गोत्वाभावत्वविशिष्टविषयकत्वसमानाधिकरणाभावप्रतियोगितावच्छेदकत्वस्य गोत्ववच्छिन्नविष
 यकत्वादावसत्त्वान् ॥ न च यत्संबंधावच्छिन्नयद्रूपावच्छिन्नविषयिताग्रन्यत्वस्य ज्ञानविशेषणत्वात्तद्वारणसंभवः ॥ गोत्वाभा
 वत्वविशिष्टविषयकत्वसमानाधिकरणाभावप्रतियोगितावच्छेदकत्वसमवायसंबंधावच्छिन्नगोत्वत्वावच्छिन्नविषयितात्वं
 गोत्वाभावज्ञाने प्रतियोगितासंबंधेन गोत्वभावानात् ॥ तथा च नद्रूपावच्छिन्नसमवायसंबंधावच्छिन्नविषयिताग्रन्यत्वं गोत्वा
 भावो गोत्ववानिति ज्ञानेऽस्तीति न तत्रातिव्याप्तिरिति वाच्यं ॥ तथा सत्यपि गोत्ववत्समानकालीनगोत्वाभावपक्षकस्थ
 ले तादृशगोत्वाभावेऽतिव्याप्तिः ॥ जातिमज्जातिमत्त्वावच्छिन्नविशेष्यतायाः संसर्गवच्छिन्नतया संसर्गनिवेशे जातिमा
 न्जातिमानिति ज्ञानवारणा संभवाच्च ॥ न च यद्रूपावच्छिन्नविषयकत्वसमानाधिकरणाभावप्रतियोगितावच्छेदकत्व

द्रूपावच्छिन्नसंसर्गिकविषयतानिरूपितयद्रूपावच्छिन्नविषयितात्वं तादृशरूपावच्छिन्नसंसर्गिकविषयतानिरूपितनद्रूपाव
 च्छिन्नविषयिताग्रन्यत्वनिवेशान्न दोषः ॥ समवायत्वावच्छिन्नसंसर्गिकविषयतानिरूपिततादृशगोत्वाभावत्वावच्छिन्न
 विषयितात्वस्य तथात्वान् ॥ इति वाच्यं ॥ स्वरूपसंबंधेन यत्र गोत्वस्य गोत्वाभावे भ्रमः तत्र गोत्वाभावत्वापि स्वरूपसंबंधेन
 भानात् स्वरूपविषयतानिरूपितगोत्वाभावत्वावच्छिन्नविषयितात्वात्स्यात्तथात्वेन स्वरूपविषयतावच्छिन्नगोत्वत्वावच्छि
 न्नविषयितात्वस्यानथात्वेन गोत्वाभावो गोत्ववानिति भ्रमविषये तादृशपक्षेऽतिव्याप्तिः ॥ न च यद्रूपावच्छिन्नमुख्यविशेष्य
 तात्वं तादृशविशिष्टविषयकत्वसमानाधिकरणाभावप्रतियोगितावच्छेदकत्वं तादृशमुख्यविशेष्यताग्रन्यत्वस्य वि
 शेषणत्वेन तत्र न दोषः ॥ गोत्वाभावत्वावच्छिन्नमुख्यतात्वस्य गोत्वाभाववानिति ज्ञाननिष्ठाभावप्रतियोगितावच्छेदक
 त्वान् तद्वच्छिन्नविषयिताग्रन्यत्वस्य तत्र प्रतिबंधकीभूतज्ञानेऽसत्त्वादिति वाच्यं ॥ तथा सत्यपि असंभवापत्तेः ॥ इदं
 वन्त्यभाववानिति ज्ञानस्य संग्रहा संभवात् ॥ तत्र तादृशविशिष्टनिरूपितमुख्यविशेष्यताग्रन्यत्वाभावात् ॥ न च
 ह्यभाववद्भवानयदेतादृशज्ञानमादाय लक्षणसमन्वयसंभवः ॥ तादृशज्ञानस्य वन्त्यभाववद्भवत्वावच्छिन्नमुख्य

[illegible]